

Jean Jaurès : Aus Theorie und Praxis, Socialistische Studien. Berlin 1902. Verlag der Socialistischen Monatshefte. Stran 266. Cena 3 M.

V politickém životě několika posledních let bylo jméno Jaurèsovo jedním z nejvíce uváděných. Bývalý professor stal se vůdčí osobou nejsilnější socialistické frakce francouzské, jež jednak silným zásáhnutím do pověstné afery Dreyfusovy, jednak vstupem Millerandovým do kabinetu Waldeck-Rousseauova nabyla velikého významu. Obě tato důležitá fakta byla vlastně dílem Jaurèsovým. Čím větší činnost však rozvíjela frakce Jaurèsova, čím více stoupal její vliv a její význam, tím více vzrůstalo jí odpůrcův: mezi nesocialisty, kteří se obávali, že strana užije tohoto svého značného vlivu k větším změnám nynějšího zřízení, a kteří poukazovali na každý čin Millerandův jako na berana, jenž rozbořiti má hradby kapitalismu; mezi socialisty, kteří nemohli zhostiti se obavy, že Jaurèsovcí utopí se v politice denní, že pustí se zřetele cíle socialismu, že použijí i takových prostředkův, které by byly co nejvíce přizpůsobeny okolí, v němž se nyní pohybují, okolí, proti němuž právě směřuje socialism.

S obou stran docházelo k prudkým slovům i výstupům proti Jaurèsovi směřujícím: od jedné pokládán za nejnebezpečnějšího socialistu, jenž úskočně chce vnést kukaččino vejíčko socialismu do dnešní společnosti; od druhých prohlašován za největšího škůdce socialismu, jenž zavést chce loď socialismu do tichých zátok měšťácké společnosti.

Poslední volby do sněmovny francouzské, na jichž výsledek politika Millerandova nemohla zůstat bez účinku, přinesly Jaurèsovi značné zadostučinění; kniha, jejíž název shora jest podán, má správnost názorů Jaurèsových dovésti publicisticky. Jaurès zde nerozvinuje nijak velkých teorií. Sebral svoje úvodní články z denníku »La Petite République Socialiste« a systematicky je seřadil.

Nepřihlížíme-li k některým odchylkám, podmíněným zvláštními poměry francouzskými, sbledáváme se v socialistických studiích Jaurèsových celkem s Bernsteinovými »předpoklady socialismu«. Jenže Jaurès, zabývající se více nežli Bernstein politikou dne, nevšímá si tolik filosofické stránky socialismu. Také postavení jeho jest značně jiné než postavení Bernsteinovo. Vystoupení Bernsteinovo bylo spontání, o n zahájil diskusi kritikou; naproti tomu Jaurès byl vlastně vyprovokován, Jaurès jest v defensivě. Proto jeho spis nemá tak rázu kritického, jako spíše polemického. Polemika Jaurèsova směřuje pak na dvě strany: jednak proti guesdovcům (druhé straně francouzských socialistů), jednak proti t. zv. radikálům socialistickým, kteří ovšem se socialismem v užším slova smyslu nemají téměř nic společného.

Účel knihy diktuje její postup. První větší boje byly svedeny při zásáhnutí Jaurèsově do afery Dreyfusovy; i nutno toto zásáhnutí odůvodnit. Oč tenkrát šlo? ptá se Jaurès. A ihned odpovídá: O republiku. Když jsme my vystoupili, stalo se tak na ochranu ústavy republikánské, na ochranu ústavy, která jest jedním z předpokladů socialismu; chtěli jsme zabrániti znovuzavedení útvarů státních, které by více nežli republika bránily volnému rozvoji socialismu.

Ovšem Jaurès cítí, že toto všeobecné poukazování na ochranu ústavy republikánské, opřené o citáty z Engelsa, přece jenom nestačí k odůvodnění taktiky, kterou po několik let frakce jeho prováděla. I pokračuje: Socialism nedá se uskutečniti nějakou minoritou obyvatelstva té které země, vrstvou nebo třídou, jež neobsahuje většiny obyvatelstva. Na neutralitu odpůrců nesmí nikdo spoléhati, neboť »ve velikých hnutích sociálních nemůže zůstat žádná síla sociální neutrální«. Odpůrci socialismu nejsou dnes již pasivní, líné masy; naopak »proletariát musí vyrvati výsady činným, směhlým, prozíravým třídám«. »Všeobecná intensita moderního života, všeobecné vzbuzení energie nedovoluje minoritám provésti rozhodující akci. Není již spící masy, kterou by mohl vzbuditi silný impuls. Všude jsou střediska sil, která se stanou středisky odporu, baštami reakce, kdyby jich vlastní pohyb neřídil je ve smyslu nové společnosti.«

Ve Francii rádo poukazuje se na velikou revoluci. Ale — praví Jaurès — veliká revoluce především nebyla dílem minority, nýbrž dílem veliké majority; města a venkov — asi 24 milionů lidí — vyrvaly výsady šlechtě a vysokému kleru — asi 200.000 lidí. Mimo to pak tehdejší revoluce neměla daleko té práce, jakou by měla revoluce socialistická. Veliká revoluce ponechala zřízení hospodářské, jenom se změnilo několik subjektů vlastnictví, na kteréž změně celkem nepatrný počet lidí byl interesován: revoluce socialistická však musí vytvořiti nový typ vlastnictví, musí vytvořiti způsob, dle kterého by se vyrábělo, a jímž by byly upraveny poměry vlastnictví.

Veliké úkoly socialismu dají se provésti jenom za souhlasu a spolupůsobení většiny, »revoluční majority«. Proto jest dle Jaurèsa pro socialism nutno získati všechny malé lidi bez ohledu na to, ku které třídě společenské patří, zejména malé rolníky. Čím však dají se masy získati? Nikoli velikými slovy, velikými sliby, nýbrž činy. »Třída dělnická naléhá na reformy brzké, bezprostřední. Potřebuje jich, aby mohla žíti, aby nebyla utlačena svým břemenem, aby mohla pevným krokem jíti budoucnosti vstříc.« Jaurès v dalším rozvinuje obsáhlý program hospodářských oprav, které uskutečňující se v rámci dnešní společnosti, znenáhla blíží nás k cílům socialismu — metoda »revoluční evoluce«.

Aby posici svoji upevnil, Jaurès dovolává se posmrtného spisu Liebknechtova, proti čemuž však v jednom z posledních sešitů »Neue Zeit« syn Liebknechtův prudce protestuje. —

Druhá část spisu Jaurèsova věnována jest polemice s radikály. Tito totiž říkají o sobě, že jsou socialisty, ale že chtějí zachovati neporušeno vlastnictví soukromé. Jaurès v několika statích ukazuje, kterak již dnes vlastnictví soukromé jest omezeno a kterak stále víc a více jest obmezováno: Daněmi, ochranným zákonodárstvím dělnickým, právem vyvlastňovacím, nejvíce však právem dědičným.

Autor ukazuje v zajímavém přehledu historickém, kterak zejména veliká revoluce neostýchala se několikrát směhlou rukou sáhnout na soukromé vlastnictví, ačkoli neměla v úmyslu je zrušit. Na konec pak upozorňuje, jak v moderních společnostech obchodních a průmyslových soukromé vlastnictví ustupuje značně do pozadí. —

Sloh spisu Jaurèsova jest neobyčejně živý. K barvitosti přispívá již ta okolnost, že autor nepodává zceieného systému, nýbrž ve stručném článku rozbírá jednotlivou myšlenku, jak mu zrovna napadá, při čemž ovšem leckdy se opakuje.

Každý, kdo ke spisu tomu sáhne, jistě bude jej čísti se zájmem neklesajícím

L. W.

Beiträge zur Statistik der Personaleinkommensteuer in den Jahren 1899—1902. Vídeň 1903.

Pozoruhodná a obsáhlá publikace tato účtárny 1c c. k. fin. ministerstva klade si za úkol ciferně vystihnouti vzájemnou souvislost mezi pohlavím a hlavním povoláním censitů na jedné, prameny a výší příjmů na druhé straně. Co do systematiky kupí se spousta číslic absolutních a relativních kolem 3 bodů: hlavní povolání a postavení v něm (samostatný, vyšší, nižší zřízenc), postavení v hlavním povolání (činný neb nečinný) a kategorie služby dle téhož dělidla s připojením příslušníků — vše až na výkaz III. — dle teritoriálního rozdělení (města přes 100.000 obyvatelů, některé obvody obchodních komor, Vídeň, země, stát), pohlaví, příjmu, pramenů a stupňů příjmových. —

Za základ položena povšechně čísla z roku 1898; material znova přezkoušen a valně rozmnožen ¹⁾; na tomto místě možno pouze na některá čísla poukázati.

Povoláním produktivním věnovalo se 687 censitů (650·4)²⁾, liberálním 308 (341·3). Z povolání prvnějších $\frac{1}{2}$ náleží průmyslu a živnostem, $\frac{1}{3}$ obchodu a dopravě, a méně než $\frac{1}{6}$ produkci původní (zemědělství, hospodářství lesní, doly) Při povoláních produktivních bylo samostatných 372 (424·8), vyšších zřízenců 127 (130·1), nižších 188 (95·6). Poměr mezi počtem censitů a podílem na příjmu jest velmi výmluvný. Tak na př. u dolů bylo samostatných 0 (3·2), ale vyšších zřízenců 3, (3·5), u bankovníctví samostatných 2, (14·6).

Z liberálních povolání patří $\frac{1}{2}$ službě veřejné, $\frac{1}{6}$ svobodným povoláním v užš. sl. sm. a $\frac{1}{3}$ (141) soukromníkům (Rentner). Zde na př. služba školská jeví poměr nepříznivý 38 (25), u lékařů jest stav 6 (9·6), u advokátů 5 (13·2), u umění a věd 2 (2)! Ze soukromníků bylo 42 pensistů (47·9) majitelů domů 31 (60·8) atd.

Posuzuje-li se obsazení stupňů příjmových od 600—20.000 zl., tu zpravidla největší počet censitů určitého povolání náleží do třídy 600—1200 zl., pouze u lékařů, notářů, advokátů a dvorní služby nejčtetněji obsazena třída 1800—3600 zl.; u příjmů přes 20.000 zl. připadá průměrně u samostatných 8, u vyšších zřízenců asi 2 na 1000, jinak různá povolání ukazují různá čísla. Příjem přes 100.000 zl. mělo pouze 255 censistů, ale příjem jejich páčí se na 52 pro mille z celého poplatného příjmu.

Poměr v povolání činných a nečinných byl 901 k 59 = 9 : 1.

¹⁾ Sr. »Zur Statistik der Personaleinkommensteuer im J. 1898« v »Mittheilungen des Finanzministeriums« VII., str. 957. a násl. a krátkou zmínku ve Sborníku II., str. 251.

²⁾ Čísla v závorce značí podíl na příjmu z každého 1000 zl. příjmu.